श्रीमद्रामभद्रदीक्षितविरचितो
विश्वगर्भस्तवः[1]।

(जानकीजानिस्तोत्रमित्यपरनामक ।)

वेधोविष्णुमहेशवासवमरुद्वह्न्यर्कचन्द्रादयो
यस्याज्ञा परिपालयन्ति चिरसा देवा नमोवाकिन ।
सत्यानन्दचिदुज्ज्वलप्रकृतये सर्वाधिपत्यम्पृशे
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १ ॥

यं सर्वाप्यनुभान्ति भान्तमखिल यद्भाभिरुद्भासते
जाग्रत्स्वप्नसुषुप्तिषु स्फुरति य साक्षी चिदात्मा पर ।
यं ज्ञात्वा व्यसनं तरन्ति जगदित्यास्ते यदज्ञानत-
स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ २ ॥

दृष्टे यत्र परावरे च हृदयग्रन्थि· स्वयं भिद्यते
छिद्यन्ते चिरवासनापरिणताः सर्वे पुन सशया ।
क्षीयन्ते खलु तत्क्षणं तनुभृत सर्वाणि कर्माणि वा
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ३ ॥

येनालम्ब्य चतुर्मुखीं नवजपापुष्पारुणां राजसीं
मूर्तिं कामपि सृज्यते महदहकारादिचित्र जगत् ।

---

१ 'पुस्तकचतुष्काधारेण लिखितोऽयमथ विश्वगर्भस्तव.. तत्र पुस्तकस्य मत्सन्मातुलस्य महाराजपुराग्रहारवास्तव्यस्य श्रीमतो नागस्वाम्यार्यस्य ग्रन्थलिप्या तालपत्रे लिखितम् तुरीयं तु कवेर्वासभूमे. तिरुवशङ्कराख्यस्थलादस्मत्पादै· संपादितं प्रेषितं च । तच्च तालपत्रलिखितं ग्रन्थाक्षरै.' इति श्री कु मी तञ्जौरनिवासी.

तिर्यग्देवमनुष्यनाकनरकप्राबाब्धिमेघादिभि-
स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ४ ॥
तार्क्ष्येण प्रणत फणीन्द्रशयन श्रीभूमिनीडान्वितो
वैकुण्ठे निवसन्नवाम्बुदरुचिर्य शुद्धसत्त्वात्मिक. ।
शङ्खं चक्रमसिं गदामपि वहन्विश्वत्रय त्रायते
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ५ ॥
संवर्तव्यतिषङ्गभङ्गुरकृपां चण्डाट्टहासस्फुर-
द्विध्यण्डा निटिलाक्षिपावकशिखानिर्दग्धविश्वत्रयाम् ।
शूलोद्भासिकरा पुरा वहति य शुभ्रा तनु तामसीं
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ६ ॥
शक्राय ज्वलनाय धर्मपतये रक्षोधिपायाम्भसा-
मीशाय श्वसनाय शर्वसखये रुद्राय धात्र्यै दिवे ।
अर्यम्णे शशिने हराय हरये स्रष्ट्रे परब्रह्मणे
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ७ ॥
सूर्याचन्द्रमसोर्महीन्दुसुतयोर्देवासुराचार्ययो-
श्छायानन्दनसिंहिकातनययोर्मूर्त्या च केत्वात्मना ।
मेषादिष्ववतीर्य राशिषु नृणा प्राप्याणि य प्रापये-
त्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ८ ॥
सालग्रामशिलासु चण्डकिरणे हृत्पुण्डरीके नृणा-
माविर्भूय यथोचित दिशति य स्वेष्ट फल भावितः ।
सत्तामात्रतया स्थितोऽपि सकलेष्वर्थेष्वमेयाकृति-
स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ९ ॥
गाढोन्नद्धजटाय पङ्कजदृशो कालाम्बुवाहत्विषे
सव्यासव्यकरात्तचापविशिखायासस्फुरत्तूणये ।

भ्रात्रा च प्रियया च सभवदलकाराय पार्श्वद्वये
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १० ॥
नोपासे कमलासन न कलये नव्येन्दुचूडामणि
नालोके नमुचिद्विष न गणये देवानथान्यानपि ।
मौलौ केवलमार्यदेशिकपदाम्भोजद्वय भावय-
स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ११ ॥
नामान्यष्टशत च यस्य भगवानाचष्ट पद्मै शिवो
धाता यच्चरित मृकण्डुतनयादद्यापि शृण्वन्स्थितः ।
आ बालादवकर्ण्यते भुवि कृता वाल्मीकिना यत्कथा
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १२ ॥
मन्त्राम्नेडनमेव न प्रथमतो यन्त्रार्चने का कथा
शङ्कैवास्ति न दैवतैक्यमनने चर्या ममैतादृशी ।
किं कुर्यामलस. परंतु करुणामव्याजमातन्वते
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १३ ॥
नाधीतं विधिवन्न वा गुरुकुलावासादि चीर्णं व्रत
श्रौतस्मार्तविधिष्वनाचरणमाचारो निषिद्धेष्वपि ।
धर्मापेतधनेन जीवनमिति प्राप्तान्यघान्युज्झितु
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १४ ॥
समूर्च्छत्कफरुद्धमार्गविलुठत्प्राणाभिघातद्रुट-
न्नाडीविश्लथसन्धिबन्धसुदृढारब्धाखिलाङ्गव्यथैः ।
द्रक्ष्यन्ते यमकिंकरा नृभिरिति श्रुत्वा तदप्राप्तये
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १५ ॥
शक्तः किं भिषगेष भेषजमिद सिद्ध्येत्किमेषा रुजा
किं वार्येत पुरेव किन्वहमपि स्यामित्युदारस्पृहः ।

अप्राप्यैव मनोरथ निपतति प्राणीति निर्वेदत-
स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १६ ॥
सायं प्रातरहर्निशेति समये गच्छत्यनालोचिते
प्रत्यासीदति जीवितावधिदिने काले कटाक्षोन्मुखे ।
किं धैर्यं क्व कुतूहल तनुभृतामित्यन्तरालोचय-
स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १७ ॥
नेक्षन्ते गतिमायुष स्वमुदरं पुष्णन्ति जात्मा. परं
लोके पाणिपद प्रसार्य रदनानुद्धाट्य मुञ्चन्त्यसून् ।
कस्तेषा पशुभिर्विशेष इति मा भूव तथेति स्वय
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १८ ॥
आसन्ने पतने तनो क्व दयिता क्व भ्रातरः क्वात्मजाः
क्व स्निग्धा क्व महीपतिः क्व गुरवस्ताप तदापोहितुम् ।
तावद्योऽवतरन्हृदि क्षपयितु शक्नोति सर्वा शुच
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १९ ॥
कत्यत्रामृषत क्षितौ कति मरिष्यन्ति म्रियन्ते कती-
त्यालोच्यैवमिवात्मनोऽपि वपुष पाते शुचं भाविनीम् ।
उद्वेगेन गरीयसा तरलित स्वामिन्दयस्वेत्यह
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ २० ॥
कत्यार्या कति पण्डिता· कति महीपाला कति श्रोत्रियाः
कत्याचारजुष· क्षितौ कवलिता. कालेन घोरात्मना ।
सम्प्रत्येष गत. क्व विस्मरति किं भीतोऽस्मि तस्मादत-
स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ २१ ॥
भो गृह्णीत विनश्यत प्रहरत क्षिश्नीत मा मुञ्चत
द्वेधा दारयतेति घोरवचनैर्भ्रूभङ्गभीमाननै ।

मा भूवं यमकिंकरै कृतभयो देहान्त इत्याशया
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ २२ ॥
पन्था शर्करिल प्रतप्तसिकतस्तीक्ष्णोन्मिषत्कण्टको
विद्युत्सूचिनिभास्यदशमशक· कुप्यद्दशत्कुक्कुर ।
यस्यास्ता नगरीं यमस्य मनुजैर्गम्या निशम्याकुल-
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ २३ ॥
नान्नं नाम्बु न वाहन न वसु न च्छाया न शीतानिलो
यस्मिन्नास्ति घनातपोष्णसिकतोदन्याशनाध्याकुले ।
तं प्रेतेशपुरीपथं प्रविशता बाधामलब्धुं नृणा
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ २४ ॥
याता येन जडा. प्रसन्नमतयो लुब्धा वदान्या भटा
राजान पिशुना परोपकृतयो मूकास्तथा वाग्मिन ।
गन्तव्य नियमेन त यमपुरीमार्ग स्मरन्साध्वसा-
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ २५ ॥
यत्रास्ते मलमूत्रपूयरुधिरप्राया विगाढु नदी
पर्यङ्कः शयितु हुताशनमयस्तप्तायसस्त्रीसख ।
कस्तामिच्छतु चेतसापि नगरीं याम्यामतस्तद्भिया
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ २६ ॥
नीतावा नरक नृणां यमभटैर्भीमैर्गृहीत्वा दृढ
हा किं पापमकारि हा न विषहे हा भ्रान्ति हा का गति· ।
इत्याक्रन्दितघोरमन्तकपुरं मे मास्तु पाहीत्यहं
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ २७ ॥
दृष्ट्वान्तकिंकरेषु दलति त्रासेन हृन्मर्मणि
[illegible] कथयिता को मे तदानीं दशाम् ।

विज्ञाय स्वयमेव तावदभय देहीति याचन्नह
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ २८ ॥
यावन्मे न स दुर्दशाविमनसः कर्णान्तमाक्रामति
क्रूर कालकरालकासरगलव्यालोलघण्टाध्वनि ।
तावत्तूर्णमुपेत्य पाहि कृपयेत्यद्यैव विज्ञापय-
स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ २९ ॥
मूर्धानं मुसलैस्तुदन्ति नयने विध्यन्ति सूचीशतै
सिञ्चन्ति द्रुतसीसक श्रवणयोश्छिन्दन्ति खड्गैस्तनुम् ।
मर्त्याना यमकिंकरा इति भिय का वा कथा मे यत-
स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ३० ॥
आशाधीशजिदाशरेन्द्रजयिन राम श्रिताना पुरो
धूमोर्णारमणस्य[1] कि भटगणो धूनोतु गुर्वीर्गदा ।
तेन स्यामहमाश्रितो रघुपति लोकेशमित्युल्लिख-
स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ३१ ॥
कुर्वेऽह सकृदेव च प्रपदन याचे तवास्मीति च
श्रीमानद्य घटेत दातुमभय मे सर्वभूतादिति ।
पर्यालोच्य कथचिदप्यनुगुणीकृत्यातिलोल मन-
स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ३२ ॥
पर्याकृप्य परस्त्रिया' परधनादप्यन्तरङ्ग चल
पारुष्याद्विनिवृत्य वाचमनृतादन्यापवादादपि ।
ध्यातु स्तोतुमल भवन्ति कतिचिद्भूमावह केवल
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ३३ ॥

---

१ धूमोर्णारमणस्य यमस्य यमस्य स्त्री धूमोर्णा.

यावच्चित्तमघाद्विकृष्य सुकृते यत्नेन निक्षिप्यते
तावत्तिष्ठदिवात्र धावति पुनस्तस्मिन्गते केवलम् ।
एवं दुर्वशमेव सम्प्रति वशीकर्तुं प्रयस्यन्निद
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ३४ ॥
आत्मा श्रेयसि वर्तितोऽपि विषयानेवानुयाति द्रुत
यत्कीशश्चतुरन्तयाननिहितोऽप्यारोहति क्ष्मारुहान् ।
निग्राह्य यदनुग्रहेण तमिम शसन्ति सन्तोऽधुना
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ३५ ॥
सुप्त जागरित स्थितं प्रचलित भुक्तं तथोपोपित
किं वक्ष्यामि यदात्मने हितमिहामुत्रापि तन्न स्मृतम् ।
हा हा कि करवाणि साम्प्रतमिति त्यक्त्वा शुच नन्दितुं
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ३६ ॥
आजन्माहमिद दिनावधि गता सा सा दशा स्वप्नव-
त्पश्यामो यदि तत्र तत्र मनसा श्रेयो न किचित्कृतम् ।
किं वा भावि तथाविधस्य भवतु त्रस्यन्नितो वा पर
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ३७ ॥
श्रोतु घ्रातुमवेक्षितु रसयितु स्प्रष्टुं च कौतूहला-
दर्थेष्विन्द्रियपञ्चकं तत इतो मामेकमाकर्षति ।
दीनो दीनदयालवे तदधुना पाहीत्युदस्यन्भुजौ
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ३८ ॥
कस्मादस्तु वशे मनो यदरिभिः कामादिभिः कृप्यते
जीयन्ते कथमिन्द्रियाणि विषयानन्दप्रवृत्तानि मे ।
प्राच्या वासनया यथैवमभवत्तामेव भङ्कुं बला-
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ३९ ॥

कामेन भ्रमति क्रुधा वितपते लोभेन संक्षिप्यते
मोहेनान्ध्यमुपैति माद्यति मदेनेर्षत्यकाण्डे परान् ।
मात्सर्येण च मामक हृदयमित्यस्यैव सशुद्धये
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ४० ॥
धम्मिल्ल शिखिबर्हभाररुचिर पूर्णेन्दुकान्त मुख
वृत्तोत्तुङ्गघनौ स्तनौ कृशतरो मध्यो नितम्बः पृथुः ।
इत्यासक्तमिद वधूषु हृदय मा भूदिति प्रार्थय-
स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ४१ ॥
के भृत्या. क इवात्मजा प्रणयिनी का नाम के भ्रातरः
कौ मातापितरौ च के च गुरव क्रुद्धस्य पुसः पुर ।
तत्क्रोधो न भवेद्यथा मम तथा कार्या दयेति ब्रुव-
स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ४२ ॥
अप्राप्य वसु गृह्यते प्रभुरससेव्यश्च ससेव्यते
प्राणाश्चेदपि यान्ति यान्त्वतिथये नान्न पुनर्दीयते ।
कुक्षि स्वोऽपि न पुष्यते यदुदयाल्लोभ तमेवोज्झितु
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ४३ ॥
भार्येत्यामिषभस्त्रिका सुत इति प्राक्स्वाधमर्णागत
पिण्ड मांसमय स्वपूर्वसुकृतध्वंसं तथार्था इति ।
विद्याद्येन त चात्मतत्त्वमथ त मोह जिहासन्नहं
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ४४ ॥
आचारेण च विद्यया च विभवैश्चान्नप्रदानेन च
स्फीतैर्बन्धुजनैश्च किंच यशसा को मेऽस्ति भूमौ सम. ।
इत्याकस्मिकमुज्झितुं निखिलमप्युत्सेकमभ्युत्सुक-
स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ४५ ॥

दातारं कृपणोऽयमित्यकुटिल जिह्मोऽयमित्युन्नत
नीचोऽसाविति सर्वशास्त्रकुशल प्रज्ञाजडोऽसाविति ।
इत्थ यो मुखरीकरोति मनुजास्त मत्सरं मोज्झितु
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ४६ ॥
एतत्कृत्यमिद त्वकृत्यमिति मे तावान्विवेक कुत
कामक्रोधविमोहलोभमदमात्सर्योपरुद्धे हृदि ।
तेनाघानि समाचरन्नपि गतिं प्राप्तुं समीचीमह
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ४७ ॥
दिक्पालेषु दिवस्पतिप्रभृतिषु स्वाकारभेदेषु यो
भूत्वा दण्डधरो ददाति जगता स्वस्वानुरूप फलम् ।
पाप नाशय मेऽथवा दिश दिव पापात्मनोऽपीत्यह
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ४८ ॥
उद्यानोपवनाटवीह्रदसरोवापीतडागापगा-
कूपाराचलनीवृदम्बुदतडिन्नक्षत्रताराग्रहैः ।
आकीर्ण कृमिकीटपक्षिपशुभि पश्यन्मृषेद जग-
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ४९ ॥
मातुर्गर्भजुषस्ततो निपततो जातस्य सर्वेष्वपि
व्यापारेष्वपटोर्वयस्युपचिते तत्तत्प्रियाकाङ्क्षिणः ।
रुग्णस्यान्तगतस्य या व्यसनिता मर्त्यस्य तामुज्झितु
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ५० ॥
विण्मूत्रामिषरक्तभाजि जठरे मातुर्यदालोचितं
जातो दैवतपूजया जनिमृतिक्लेश विजह्यामिति ।

१. रुग्णस्य व्यथितस्येत्यर्थः ।

हा तद्विस्मृतवानपि प्रहितधीः पुण्येन केनाप्यहं
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ५१ ॥
स्थूलोऽहं प्रथम कृशोऽहमधुनेत्येव शरीरे भव-
न्नात्मप्रत्यय एष शास्त्रविवृते भेदेऽपि देहात्मनोः ।
मामुन्मुञ्चति नेति सम्प्रति तमुन्मुञ्चेयमित्युत्सुक-
स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ५२ ॥
न स्थूलो न कृशस्तथा न पुरुषो न स्त्री न षण्ढस्तथा
नो बालो न युवा न चापि दशमीत्यात्मा यथा ज्ञास्यते[1] ।
कर्तव्या करुणा तथा रघुवरेत्यभ्यर्थनायञ्चित-
स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ५३ ॥
चेतः कर्म करोति गर्हितमसौ कर्तृत्वमेतद्धृत
निक्षिप्यात्मनि मानवो जडमतिर्भुङ्क्ते कृत तत्फलम् ।
भोक्तृत्वानुदयाय नाहमधुना कर्तेति बोद्धु तत-
स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ५४ ॥
वश्यो जाङ्गलिकस्य[2] वानर इव स्वात्मापि यस्य स्थितः
कस्त शास्ति स तिष्ठतु व्रजतु वा निद्रातु जागर्तु वा ।
मा दुर्निग्रहमानस शुभपथेऽवस्थाप्य शाधीत्यह
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ५५ ॥
पूर्वे यत्र जना ययु. क्षितितले निक्षिप्य देहान्निजा-
स्तद्गन्तव्यमवश्यमन्तकपुरं स्वेनेति धीरस्ति चेत् ।
क. कर्म प्रतिषिद्धमाचरतु सा नास्तीति तल्लिप्सया
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ५६ ॥

---

१. दशमी वृद्धः. २. जाङ्गलिको विषवैद्यः

कार्ये[1] कार्यमिह त्वया पितृपते साहाय्यमार्य प्रभो
मा भूवन्मम शोधनाय विधिभि क्लेशा भटाना तव ।
आत्मान परिवापयेयमिति यत्सर्वेश्वरायाधुना
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ५७ ॥

सप्ताष्टै कवलै सुपूरमुदरं प्रादेशमात्र वह-
न्विष्वग्भ्राम्यति विश्वगर्भ इव यो वित्तार्जनाकाङ्क्षया ।
सोऽह सम्प्रति देशिकस्य कृपया मोह त्यजन्मुक्तये
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ५८ ॥

नद्यामस्ति विशुद्धमम्बु विपिने नानादलान्यासते
सन्त्यङ्घ्री च करौ च कि न सुकरो देवस्य पूजाविधि. ।
प्राप्या तेन भवाब्धितीर्णिरलसस्तत्राप्यह श्रेयसे
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ५९ ॥

एक नालंमिद किमुन्नतपदप्राप्त्यै मम प्रायशो
यज्जातोऽस्मि सता कुले रघुपतौ भक्त्या विशुद्धात्मनाम् ।
दुग्धस्योपरि शर्करामिव फल प्राप्तु ततोऽप्युत्तम
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ६० ॥

देहोऽय पतितेति[2] बान्धवजनोऽप्याक्रन्दितेति[3] क्रिया
सा सोर्ध्व चलितेति वर्षशतमप्यैतीपरस्तादिति[4] ।
नाहं वेद्मि[5] न कि तु नित्यवदिदं जानन्निवापि स्थित-
स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ६१ ।

---

१. इह कार्ये प्राञ्जलित्वकरणे साहाय्य कार्यमित्यर्थ २. 'पतिता' इत्यादि भविष्यति लृट्. ३. 'व्याक्रन्दिता' इति च पाठभेदो दृश्यते ४ 'ऐता' इति आङ्पूर्व इण् गतौ धातु ५ 'नाह वेद न' इति पुस्तकान्तरे.

काका मेचकिता बका धवलिता पारावता धूम्रिताः
कीरा श्यामलिता पयो मधुरित निम्बद्रुबल्लिक्तितः ।
तिन्तिण्या फलमम्लित च भुवने येनाखिलेशात्मने
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ६२ ॥
कर्णद्रोणरणप्ररूढयशस पार्थस्य कृष्णे गते
तन्नारीजनतस्करै परिभवो येनाधिको लम्भितः ।
कर्तोत्कर्षनिकर्षयोस्तनुभृता कालोऽप्यसौ यन्मय-
स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ६३ ॥
तत्काले निदधाति वारि मधुरं यो नालिकेरोदरे
सृष्ट्वा दर्दुरमत्स्यगर्भकुहरे वृत्तिं विधत्ते च यः ।
नीरक्षीरविवेचने च पटुता हसस्य पुष्णाति य-
स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ६४ ॥
वात शोषयितु पय क्षपयितु वह्नि प्रदग्धु पयो-
वाहो वर्षितुमुष्णदीधितिरभिव्यङ्क्तु पटुर्भाव्यते ।
शक्त्यावेशवशेन यस्य जगतामीशस्य विश्वात्मने
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ६५ ॥
तिष्ठत्यप्सु मही त्रिविष्टपमनालम्बेऽम्बरे नाम्बुधि-
र्मर्यादामतिलङ्घते न सवितोदेति प्रतीचीमुखात् ।
स्यन्दन्ते सलिलानि धूमवपुषो मेघाश्च यस्येच्छया
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ६६ ॥
सृष्ट्वा यस्त्रिदिवं नृणा सुखमय धर्मं च तस्याप्तये
दुःखैकायतन विधाय नरक तस्याप्तये चाप्यघम् ।
यः पश्यन्द्विविधान्नरान्फलयुग भोक्तृन्परिक्रीडते
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ६७ ॥

आयुष्यं तरलं हिमाम्बुकणिकां दूर्वादलाग्रच्युता-
सन्वेत्येव तनुः पुन कमलिनीपत्रोदबिन्दूपमा ।
संपत्तिश्च तडिल्लतेव चटुलेत्यालोच्य शान्तीच्छया
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ६८ ॥

शश्वत्कर्म चरन्भवन्भव भवेत्येवं श्रियस्व श्रिय-
स्वेत्येव म्रियमाण एष निरयान्हा भुङ्क्ष्व भुङ्क्ष्वेति च ।
भुञ्जानो व्यसन प्रयाति विपुल तन्मां दयस्वेत्यह
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ६९ ॥

यन्मित्रावरजौ निशाचरपतेर्भ्रातु. स्वसुश्च श्रवो-
नासच्छेदकृतौ दिगीशजयिनो नाथ श्रितास्त्व नरान् ।
नेक्षन्ते यमकिंकरा इति विदस्तस्याश्रयाकाङ्क्षया
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ७० ॥

यत्पातादशुचिर्महीति जनने स्नात्वा निधायानल
नीत्वा वत्समित पुनन्ति मनुजा मेध्य कथ तद्वपु· ।
कुर्वंस्तस्य परिग्रहो मम पुनर्मा भूदिति प्रार्थना
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ७१ ॥

यावन्तोपगतेषु जन्मसु पुरा देहाच्युतास्तावतां
बुध्या सकलने तु वेद्मि कुणपच्छन्ना समस्तां महीम् ।
एवं भावितनूरणग्रहणज क्लेशं जिहासन्नहं
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ७२ ॥

---

१. 'आयुष्य तरलं' इत्येवंऽस्मिन्पुस्तके.

संयोज्यास्थिचय जुगुप्सितमिमं बद्ध्वा सिराभिर्मिथो
लिप्त्वास्रक्पिशितैस्त्वचा पिदधता धात्रा शरीरं कृतम् ।
एतस्मिन्नतिकुत्सिते चिरमहंकारं स्थितं प्रोज्झितुं
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ७३ ॥

अन्त स्थ वपुषो यदस्ति पिहितं तच्च त्वचा चेन्मुहु-
र्दण्डेन श्वशृगालकङ्कबलिभुक्सङ्घं नरो वारयेत् ।
इत्याधाय मतिं वपुष्यहमिति ज्ञानं लुनीहीत्यहं
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ७४ ॥

बाल्य तद्धृतमेव यत्र मनसो मौग्ध्य तथा यापितं
तारुण्यं च वृथा न यत्र विषया भुक्ता न चीर्णं तपः ।
प्राप्त वार्धकमक्रियार्हमधुना कुर्यां किमन्यत्पुन-
स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ७५ ॥

मौलिस्त्वत्प्रणति करोतु शृणुता कर्णौ त्वदीयां कथां
वाणी स्तौतु भवद्गुणान्करयुग त्वामर्चतु प्रत्यहम् ।
पादौ स्ता च भवत्प्रदक्षिणगती कुर्वीति प्रार्थनां
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ७६ ॥

पापान्निन्द्यधनप्रतिग्रहकृतादन्यस्त्रचौर्योत्थिता-
द्विप्राघाहतिसंभवात्परवधूगात्राभिमर्शोद्धतात् ।

---

१ 'लिप्त्वास्रक्पिशितैः' इति पुस्तकान्तरे 'लिप्त्वा स्नेहेत्यर्थं' इति च तत्र पुस्तके लिखितम् पुस्तकद्वये 'लिप्त्वास्रक्-' इति वर्तते. अर्थश्च पूर्ववद्. तृतीये 'लिप्त्वास्रक्पिशितैः' इति २ तथा च भागवते—'वाणी गुणानुकथने श्रवणौ कथायां हस्तौ च कर्मसु मनस्तव पादयोर्नः । स्मृत्यां शिरस्तव निवासजगत्प्रणामे दृष्टिः सतां दर्शनेऽस्तु भवत्तनूनाम् ॥' इति.

अन्यत्सँभवि यत्ततश्च करयोर्मोक्षाभिलाषादत-
स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ७७
केशा काशनिभा सिराविषमित गात्र गतिर्विक्लवा
चक्षु श्रोत्रमपाटव युवतयो नेच्छन्ति चञ्चामिव ।
अस्त्वेव विषयस्पृहा तु न गलत्यद्धेति तद्धानये
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ७८
बाधिर्येऽपि यया नर पटुनटीगानानि शुश्रूषते
सत्यान्ध्येऽपि दिदृक्षते मृगदृशा तारुण्यलक्ष्मीमपि ।
शान्तावर्पितधीरह क्षपयितुं ता तामसी वासना
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ७९
दारापत्यसनाभिगोधनगृहग्रामोपवन्यापगा-
कूपाराचलमेघचन्द्रदिनकृत्तारादि दृश्य जगत् ।
न द्रष्टुं क्षणमुज्झिता तनुमिति ज्ञात्वा भयान्मृत्युत-
स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ८० ।
आरूढ चतुरन्तयानमवनीपालार्पित कि ततो
भृत्या. सन्ति च कि ततो बहु तथा लब्ध धन कि तत
मर्तव्ये सति मानवस्य तदह मृत्योर्भयान्निर्भरा-
त्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ८१ ।
अस्त्यन्न शुभमस्ति शीतजलमप्यस्ति प्रदाता जन
शक्या च क्षुदुदन्यया सह निराकर्तुं शरीरे स्थिते ।
त्यक्तेऽप्यत्र तयो शमाय सुकृते धी स्यान्ममेतीच्छया
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ८२ ॥
तैलाभ्यङ्गशुभान्नभोजनदुकूलाच्छादनामोदव-
द्धन्धालेपनपुष्पधारणतरुण्यालिङ्गनाद्यैः सुखै. ।

राजाप्युज्झति पोषित वपुरिति ज्ञात्वा तनूमस्थिरा
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ८३ ॥
घर्मेणोद्भटमारुतेन पयसो वृष्ट्या हिमेनर्तुषु
क्लिश्यन्तेऽह्नि बुभुक्षया निशि तथा स्वापेन कामेन च ।
मर्त्या स्वल्विति मर्त्यता मम पुनर्मा भूदितीच्छन्नहं
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ८४ ॥
कोऽह प्राग्जननात्तनूपतनत पश्चाद्भवेय कथ
क प्राप्नोतु दिव च्यवेत नरके को वेति चिन्ता विना ।
आयुक्त सतत निजोदरभृतावप्यात्मन. श्रेयसे
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ८५ ॥
शास्त्राण्यप्यधिगत्य मत्सरभृत कुत्सा मिथ कुर्वते
वाञ्छन्तोऽन्यवधूर्वसन्ति विषयव्यावृत्तचित्ता इव ।
इत्थ चेत्सुधियोऽपि का मम कथा तद्दुर्गुणग्लानये
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ८६ ॥
शुश्रूषा न पितुर्न मातुरपि नो गोब्राह्मणेष्वादरो
नाचार्ये न गुरौ न च स्थविरके विस्रम्भलेशोऽपि वा ।
येषां तेऽपि नरास्तरन्ति निरय यत्र प्रपत्तिं गता-
स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ८७ ॥
स्व गर्भे दधती न या सुखमगान्मासान्दशापि प्रसू-
र्या स्तन्यार्पणदुग्धपायनमुखैर्यत्नैरपासीच्चिरम् ।
यत्तस्मै हितमेतदप्यकृतमित्यस्य क्षयायाहस-
स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ८८ ॥
सखेह सदयं समस्कुरुत मा यो जातकर्मादिभि-
र्व्यापारै पितुरस्य किं कृतमभूत्पथ्यं परत्रोचितम् ।

एतेनापि यदस्ति पातकमिद दूरीचिकीर्षन्नहं
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ८९ ।

इष्ट वार्य वितीर्य घासकवलनिष्टानदत्त्वा दृढं
रज्ज्वाबद्ध्य शिरोधरां च निखिल दुग्ध्वा पयश्धूषताम् ।
यो दोषोऽस्ति गवां नृणा स न भवेदस्माकमित्युत्सुक-
स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ९० ।

यान्सर्वा अपि देवता इति जगत्याह श्रुति सूरयो
येषामङ्घ्रिरजोभिरङ्घ्रिसलिलान्याहु पवित्राणि च ।
भक्तिस्तेषु मम द्विजेषु भवतादित्याशिषा प्रेषित-
स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ९१ ॥

यस्याचार्यकमस्ति यस्य गरिमा विद्याविशेषग्रहे
साक्षादीश्वर एष इत्यविशयान्नोपासितव्य स किम् ।
प्रासङ्गोऽयमुपासितव्य इति च प्रत्युद्भव काङ्क्षभा
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ९२ ॥

प्रत्युत्थानमथाभिवादनसुमे यत्रागते निर्यता
प्राणाना पुनरागमाय विदित यूना न यत्कोटिमि ।
एको यस्तदवैति वृद्धमनिशं त विश्वसानीत्यहं
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ९३ ॥

वेश्यावर्तिनि च स्वभर्तरि शुभाचाराहमस्मीति त-
द्भार्या वेत्ति यथा तथेन्द्रियगणेऽप्यर्थान्निषिद्धान्गते ।

---

१. 'आशिषा इच्छयेत्यर्थ'; 'अङ्घ्रिरजोभि सहेत्यर्थं २. 'इत्यविशया' इत्येव पुस्तकत्रयेऽपि; 'इत्यविशयात्' इति कुत्रचित्. ३. प्रत्युद्भव प्रतिवचनम्.

बुद्धिः स्वं विमलं न वेत्तु मम किं त्वेनां पुनीहीत्यहं
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ९४ ॥
मत्वा साधुरसाविति स्त्रियमपि ज्ञात्वा तदीयां सतीं
स्त्रीपुंसानपि तद्गृहे सुचरितान्निश्चित्य धूर्तानपि ।
भुक्त्वान्नान्यपि दाम्भिकस्य भवने प्रासान्यघान्युज्झितुं
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ९५ ॥
वापीकूपतडागकर्मणि तथैवारोपणे भूरुहा-
मन्धो[1]-गो-वसु-वाससां वितरणे यज्ञक्रतूना विधौ ।
मर्त्यानां हृदयं प्रवर्तयति यत्पादाब्जसंसेवनं
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ९६ ॥
प्राज्ञादप्यधिको जडः सुकृतिनोऽप्युत्कर्षवान्पातकी
पुत्रोऽर्हज्जनकादपि स्तुतिपदं बालश्च वृद्धादपि ।
येनार्थेन स यत्पदाम्बुजसकृद्ध्यानेन लभ्या नृणां
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ९७ ॥
मल्लीदामसुगन्धिचारुचिकुरा माद्यच्चकोरीदृश
पीनोत्तुङ्गपयोधरा पिकवधूसुस्निग्धकर्णस्वरा ।
हेमाङ्गश्च स्मरगर्विता युवतयो लभ्या यमभ्यर्चतां
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ९८ ॥
यत्रानन्दमयं यदाप्य न पुनर्मर्त्यं समावर्तते
यत्र ब्रह्ममहेन्द्रचन्द्रशकलोत्तंसा निनंसाभृतः ।
तद्विष्णोः परमं पदं नियतया लभ्येत यस्यार्चया
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ९९ ॥

---

१. अन्ध शब्द सकारान्तोऽन्नवाची

अप्राज्ञेष्वपि पण्डिता इति पुरो य श्लाघया भ्राम्यतो
यस्मिन्विद्वदविद्वदन्तरमतिर्नास्त्येव दातु प्रभो. ।
प्रज्ञानामतिदु सह कलिमहं तं जेतुमेवाञ्जसा
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १०० ।
आपद्मासनमास्वमध्वरविधेरेषामनर्हं कुल
येषामर्हमभूच्च तुल्यमुभये ते यद्ध्वहीतैर्द्विजैः ।
याज्यन्ते किमिम ध्रुवे कलिमतस्तस्य प्रहारेच्छया
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १०१ ।
किं त्वं मे नियता ददासि न भृतिं यः सम्यगध्याप्यसे
निर्णीता भृतिमर्पये न भवते नाध्यापयस्येव य ।
इत्थं यो गुरुशिष्ययो कलहकृज्जेतु कटु त कलिं
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १०२ ॥
ऊढा नालमिति प्रजासु[1] जनितास्वप्युद्वहन्तीतरा
नाल सेति च गूढमन्यगृहिणीं गृह्णन्ति भोक्तुं नरा ।
इत्युरीपयत कले स्मरमपि प्रातु जुगुप्सामहं
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १०३ ॥
दौष्ठ्य साधुषु साधुतामपि तथा दुष्टेषु मूढेष्वपि
प्राज्ञत्व बत मूढतामपि पुन प्राज्ञेषु यः शसति ।
राज्ञोऽज्ञे पिशुन कलौ स नरकी मा भूवमित्युत्सुक-
स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १०४ ॥
संमुह्यन्मनसो मम प्रतिदिन सभाविताना पुन·
पापानामपनोदनाय सुवचे यस्यैव नाम्नि स्थिते ।

---

१. 'प्रजा तु जनपुत्रयो.' इति वैजयन्ती.

भीतिः का परलोकतस्तनुभृता पीडाकरात्पापिना
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १०५ ॥

रामेत्युच्चरितव्यमक्षरयुग तच्चापि भक्त्या सकृ-
त्प्राप्या तेन विमुक्तिरेव यदि तज्जानात्यपि म्लायसि ।
किं वक्ष्ये सुखमास्व देवि रसने स्निग्धौ[1] मम स्तः करौ
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १०६ ॥

सन्तः पातकतूलचण्डपवनं शंसन्ति यत्कीर्तन
यत्काश्यामुपदिश्य विश्वपतिना मुक्तिर्गृणा दीयते ।
यच्च श्रीशसहस्रनामसदृशं यन्नाम तन्निश्चित
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १०७ ॥

सत्यानन्दचिदात्मवस्तुनि रमन्तेऽस्मिन्यतो योगिन-
स्तस्माद्राम इतीदमेव हि परं ब्रह्माभिधत्ते पदम् ।
इत्येवं विवृणोति यौगिकतया यन्नाम विद्वज्जन-
स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १०८ ॥

अध्यारुह्य कवित्वचूतविटपं वाल्मीकिपुस्कोकिलो
जल्पन्नाम यदीयमद्भुतसुधामाधुर्यधुर्याक्षरम् ।
शृण्वन्तं जनमाशु सघटयति श्रेयं समृद्धिस्त्रिया[2]
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १०९ ॥

यस्याख्यन्तविचारणैकसुलभो य सर्वलोकेश्वरो
यस्मिन्नायतते स्म राक्षसपतिक्षुभ्यज्जगद्रक्षणम् ।

---

१. 'स्निग्धौ' इत्यत्र 'वश्यावितिं वा' इति पुस्तकत्रयेऽपि दृश्यते. २ श्रेयः समृद्धिरेव स्त्री युवतिः तया इत्यर्थः .

यश्चासत्कुलदेवता निरुपमा यस्यैव दीने दया
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ११०

कस्माचित्प्रथमोपकारमुदितात्कल्याणशीलान्मुने-
र्व्यक्त्यासोच्चरिते निशम्य गुणयन्पुण्ये यदाख्याक्षरे ।
कृत्स्नेऽप्येऽपि गतेऽजनि द्विजकुले कश्चित्किरात[1] पुरा
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १११

नित्या न क्रतव[1] कृता न नितरामर्थास्तथोपार्जिता
भुक्ता न प्रमदा यथोचितरसं का नाम मोक्षे स्पृहा ।
इत्थ जन्म निरर्थक परिणमन्नेतु कथंचित्फलं
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ११२

कौमारे विहृत वृथा न किमपि ज्ञातं मदाद्यौवने
दौर्बल्यैकपदे किमस्ति सुकरं प्राप्ते पुनर्वार्धके ।
आयुश्च स्रवति क्रमादिति विदन्दैवादह सांप्रतं
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ११३

पूर्वेद्युर्यमपश्यमद्य तु न त पश्यामि यद्भूतले
कालस्यैष न किं कठोरमनस क्रूरो विहारक्रम. ।
इत्थ हन्त विनश्वरेषु मनुजेष्वन्यत्करिष्यामि किं
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ११४

कायो भ्रश्यति कस्यचित्तु तमनुक्रन्दन्त्यहो बान्धवा-
स्तेषामप्यहह क्षणैः कतिपयैर्भ्रश्यन्ति काया न किम् ।

---

१. तथा च भर्तृहरि.—'नारीपीनपयोधरोरुयुगली स्वप्नेऽपि नालिं स्वर्गद्वारकवाटपाटनपटुर्धर्मोऽपि नोपार्जित.' इति.

काले खेलति क स्थिरोऽस्तु भुवने दिष्ट्याहमेतद्विदं-
स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ११५ ॥

या पश्यन्त्यतिसुन्दरीमनशने तामेव शोच्याकृतिं
भूतेन ग्रसने दुरीक्षवपुषं रोगे जुगुप्साकृतिम् ।
भीमाङ्गीं मरणे नरा इति विदन्दारैषणां निन्दितां
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ११६ ॥

कस्या धर्मपरा मतिर्भवतु का साध्वीं प्रसूता प्रजां
तस्या वा तनुरस्तु लक्षणवती काले कलौ दारुणे ।
तद्दारेषु वृथा परिग्रहरुचिर्यत्तत्फलप्राप्तये
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ११७ ॥

पुत्रश्चेज्जनित स जीवति न वा जीवन्स कामो न वा
कामो वशकरो न वा स इति यन्मज्जन्ति चिन्तार्णवे ।
मर्त्या यत्तनयैषणा तत इयं व्यर्थेति मत्याप्तये
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ११८ ॥

विध्युक्तेन पथा कथापि न नृणा वित्तार्जनस्याधुना
यद्विप्रा अपि धर्ममार्गविमुखा नैवाचरन्त्याश्रमान् ।
राजानश्च धनेप्सवोऽस्तविषयस्त्यक्तुं तदैषणा
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ११९ ॥

राजद्वारि निविश्य राजपुरुषानाश्रित्य रात्रिंदिव
शास्त्रेषु प्रकटय्य पाटवमपि प्राप्ते धनेऽप्यंहसा ।
दायादैरुपभुज्यते तदपि न त्वहो विरक्तु तत-
स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १२० ॥

कृच्छ्राच्चेद्धनमर्जितं जनयति ज्ञातिष्वसूया परा
दृष्टिं राजसु दण्डने वधकरं चोरेषु चौर्योद्यमम् ।
गुर्वीमार्जितवस्तु भीतिमसुखा हातुं[1] तदर्थस्पृहा
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १२१
स्वामिन्नाम जगत्पते निरुपमत्रय्यन्तवेद्य प्रभो
त्वत्प्रीतिं कुरुतामयं विरचितो मे **विश्वगर्भस्तवः** ।
एतेन स्तुवता नृणामभिमतं देहीति याचन्नहं
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १२२
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि सर्वजगता नाथाय पाथोनिधि-
त्वङ्नक्रोच्चलतरङ्गभङ्गुरशरोदन्याय धन्यात्मने ।
पौलस्त्यश्रुतिमण्डलीलटहतालुप्टाकघण्टाकन-
त्कोदण्डाटनये विनम्रसुनये श्रीजानकीजानये ॥ १२३ ॥
दिष्ट्या लङ्घ्यापि कल्पद्रुममपचिनुते तस्य पत्राणि भोक्तुं
लङ्घायाः कामधेनोरपहरति सकृद्धुक्तभूमार्जनाय ।
संप्राप्त हन्त चिन्तामणिमपि खनति व्रीहिविध्वंसहेतो-
र्मूढोऽय याचते यः किमपि फलमिह प्रीतमीशं रघूणाम् १२
हुंकुर्वद्भिरुदञ्चितभ्रुकुटिभिर्मृत्योर्भटैस्तर्जित
देवेन प्रहितस्य दाशरथिना मा त्रातुमाधावत ।
आरोहेदपि किं मम श्रुतिपथं प्राणप्रयाणक्षणे
दिक्कोणेषु विसृत्वरो हनुमतो लाङ्गूलघण्टारवः ॥ १२५ ॥

इति विश्वगर्भस्तव समाप्त ।

---

१ 'क्षातु तदर्थस्पृहाम्' इति पुस्तकत्रये वर्तते, 'हातु तदर्थस्पृहाम्' इति चतुर्थे पुस्तके.